

ФІЛОСОФСЬКА ОНТОЛОГІЯ

УДК 314.156.(477)

DOI <https://doi.org/10.24195/spj1561-1264.2025.3.1>

Чуйкова Олена Володимирівна

кандидат філософських наук, доцент,

доцент закладу вищої освіти

Одеського національного медичного університету

Валіховський провулок, 2, 65000, Одеса, Україна

orcid.org 0009-0002-5796-1112

НАТИВНА, ХРОНОЛОГІЧНА, АПОСТЕРІОРНА СКЛАДОВІ
ЛЮДСЬКОГО ЧАСОВОГО ВИМІРУ НА ПРИКЛАДІ ТВОРІВ М. ПРУСТА

Актуальність проблеми. Проблема визначення суто людського часу серед різних часових форм залишається актуальною, тому що антропологічні складові було розглянуто частково. Людський час інтерпретується також як умови, середовище перебування, як культурно-соціальний та історичний контекст життя, досвід конкретної людини. В наведеному аспекті виникає реценція між добою модерну часів М. Пруста та сучасною постпостмодерною культурно-соціальною кризою, що робить нашу тему актуальною у історико-соціальному часовому контексті життя людини.

Мета статті дослідити багатоскладність антропологічного часу та винайти суто людський часовий вимір, який вбачаємо у хронологічному, нативному, природному для людини, віковому часі, для чого найбільш вдалою моделлю вважаємо героя Марселя семи романів М. Пруста, які відтворюють сім вікових станів людини і складаються у цілісну часову людську структуру.

Методи: герменевтичний, інтерпретативний, феноменологічний, алюзії, ономастичний, іронії, провокації, деконструкції постмодернізму.

Результати дослідження. Моделлю для аналізу проблеми людського часу ми вважаємо героя Марселя романів М. Пруста серії «У пошуках втраченого часу». Вказана модель наявно показує значущість уведення суто людських складових значень, що пов'язані з інтерпретацією часу. Нативність часу, хронологічність та сім вікових станів створило іронічний концепт вікового маркелки, із застосуванням ономастичного методу. Підставою виступає хронологічна концепція часу як лінійний, кількісний, послідовний час, що корелює з нативним у вказаних властивостях. Важливо увести та підвищити значущість поняття умов, культурно-соціального середовища перебування людини, тобто контексту, який потребує герменевтичного методу дослідження. Далі ми вступаємо у протиріччя з кантівською апіорною концепцією часу, вводячи поняття людського досвіду для формування людського часу, що робить людський час апостеріорною концепцією.

Висновки. 1. Нативний час інтерпретовано та визнано природними віковими станами людини на прикладі героя Марселя творчості М. Пруста як хронологічної, природної, вікової моделі. 2. Підвищено значення понять умов, середовища перебування як складової людського часу. 3. Увели у поняття людського часу апостеріорну складову, тобто досвід людини, що виступає антитезою до кантівської апіорної концепції часу. 4. Людський час характеризується як хронологічний, нативний, віковий, досвідний, апостеріорний, культурно-соціально обумовлений, контекстний, цілісний.

Ключові слова: нативний час, віковий маркелка, людський час, хронологія, досвід, апостеріорний час.

Вступ. Поняття «нативний» прийшло з біології та означає «природний, натуральний, не пошкоджений при дослідженні», буквально перекладається з латинської *nativus* – вроджений. Поняття нативності перейшло до різних галузей. Наприклад, у філологічних науках, у літературі є поняття нативного стилю, тобто природного, емоційного, живого, щирого у викладенні. Вказані сенси відповідають літературі «потoku свідомості» творчості М. Пруста доби модерна, у якій вікові зміни героя Марселя відповідають його змінам у сприйнятті реальності та змінам у течії свідомості, що підкреслює цілісність людської природи і часу. Само поняття «потoku свідомості» [1; 2; 3] говорить за себе, тому що передбачає природність та живість сприйняття та відтворення феноменів оточуючої реальності у всьому їх розмаїтті у свідомості людини.

Природність вікових переходів поєднано з природністю переживань, що складають «потік свідомості», який відтворює феноменологічні враження від оточуючого світу у поєднанні з внутрішніми, природно виникаючими асоціаціями у людській свідомості. Отже, нативний означає «природний», і відповідає за природні зміни, які характеризують різні вікові стани людини.

Ми вважаємо віковими станами людини так звану семичасткову вікову структуру, яка власне кожній людині протягом життя і яка втілена у семирманний цикл серії «У пошуках втраченого часу» М. Пруста.

Мета і завдання статті встановити додаткові складові поняття антропологічного часу та дослідити і винайти суто людський часовий вимір, який вбачаємо у нативному, природному для людини, віковому часі. Ми робимо наше дослідження людського часу, використовуючи модернову літературу «потoku свідомості», на прикладі героя Марселя семи романів М. Пруста. Сім романів відтворюють сім вікових станів людини від дитинства до старості з передчуттям онтологічного часу-вічності (еону) і складаються у цілісну хронологічну вікову людську структуру [7; 8; 9; 10].

Для нас важливо прослідкувати за лінією героя Марселя, оминаючи шар автора-оповідача та шар автобіографії реальної людини. Методологічні особливості філософської літератури і філософії доби модерну дозволяють зробити органічний перехід до методик постмодерної філософії у вигляді іронії, жарту, провокації, термінологічної та сенсової реконструкції [5]. Ми намагаємося встановити подібність хроносу-часу та нативного часу, які супроводжують і визначають повсякденне життя людини на підставі аналогічних характеристик кількості, подовженості та послідовності. Кінцева мета відшукати суто людський вимір часу, яким вважаємо хронологічний час та нативний час з загальними характеристиками кількості, подовженості, послідовності. Ми намагаємося, уводячи додаткові складові досвіду, умов життя, культурно-історичного контексту життя конкретної особи, розширити та деконструювати поняття людського часу, зробити його дійсно сповненим маркерами та сенсами людського життя та світосприйняття людиною [5].

Методи дослідження феноменологічні, аналітичні, інтерпретації, герменевтичні, ономастичний, синтезу, іронії, провокації, алюзії, деконструкції постмодерністської філософії [5]. Ми спираємося на тексти М. Пруста, Е. Гуссерля, А. Бергсона, І. Канта [1; 2; 3; 4; 6; 7; 8; 9; 10]. Ми продовжуємо тему дослідження людської свідомості, часу, «тексту про минуле», використовуючи власну роботу [11].

Актуальність полягає у проєкції вітчизняних зламів епох на добу модерну під час життя М. Пруста, тобто на добу народжуваного модерну та рефлексії з цього приводу разом з рефлексією над власним прожитим життям, набутим досвідом у пройдешню суспільно-історичну добу; також актуальною вважаємо проблему існування та артикуляції суто людського виміру часу. Актуальною залишається проблема визначення людського часу.

Результати дослідження. Герменевтичність нашого дослідження полягає у використанні контекстуальності, тобто у тому, що ми взагалі увели поняття контексту для вивчення проблеми людського часу, а також у який саме контекст ми помістили проблему існування суто людського часу та як інтерпретуємо у ньому зазначену проблему. Враховуючи хиткість нашого вітчизняного суспільно-історичного сьогодення, що ми зараз знаходимося на зламі наших вітчизняних проблем та перехідних епох, для нас вважається актуальним контекст семичасткової серії романів М. Пруста «У пошуках втраченого часу», у яких герой Марсель (оповідач, автор) рефлексує

над пройдешнім часом, який подається у тому числі у аспектах умов, середовища існування та життя певних соціальних класів, у аспекті нативного минулого часу, усвідомлення хроносу і власної долі у кількісному та досвідному відношеннях [1–4; 6–10].

А. Бергсон вважає, що нативний час притаманний свідомості людини як безперервність, подовженість. Нативний час має характеристики кількості та подовженості подібно до хроносу, але має відмінність вродженості, природності для людини у всій її цілісності, не лише у свідомості [1–3]. Вікова структура, яка у свою чергу формує сприйняття оточуючого світу, охоплює не лише свідомість, але усю людську цілісність і має укоріненість у нативному часі людини. Час можна вважати категорією свідомості людини. Тоді усі часові форми людина відтворює протягом життя. Навіть останню часову форму – еон, або вічність, людська свідомість здатна відтворити, про що у останньому романі пише М. Пруст, на чий творчий авторитет ми намагаємося спиратися у відтворенні часової моделі у свідомості людини.

Вікова структура людини побудована відповідно до хроносу, означає кількість та подовженість, лінійний вектор людського часового руху, у якому хронологічно є минуле, теперішнє, майбутнє. Отже, нативний час може вважатися лінійним, звичайним повсякденним людським часом, хронологія доби, тижня, місяця, року, вікових змін початку життя, народження до старості та закінчення життя. Після закінчення життя разом з нативним часом відбувається інша часова форма – вічність-еон, настанню якої М. Пруст присвятив свій останній роман «Віднайдений час» [7].

Отже, набути́м, або віднайде́ним, часом для людини, – яка припинила свій людський лінійний розвиток у мить смерті, – як трансцендентальною структурою, може бути вічність. Протягом життя людина постійно втрачає час, володіє лише миттю теперішнього часу, які один за одним хронологічно складають ланцюг повсякденного життя людини. Герой семи романів Марсель втілює сім вікових станів людини разом з віковими змінами світосприйняття та рефлексії. У останньому романі він отримує бажаний час – вічність.

Таким чином, нативний час є людським часовим виміром, який охоплює людину у всій її цілісності. Водночас інші форми часу також є доступними для усвідомлення, тобто не цілісного впливу та взаємодії людини та часу, а саме сприйняття свідомістю людини (завдяки інтенційності), усвідомлення – це трансцендентальні, феноменологічні, онтологічні форми часу (еон-вічність, хронос, ретенція, тепер, протенція) та структурно-лінгвістичні (діахронія, синхронія) [11].

Структура з семи романів повністю відповідає віковій структурі людини. У першому романі герой Марсель є хлопчиком приблизно десяти років. У другому романі Марсель вже підліток. Третій роман відповідає юнацтву. Четвертий, п'ятий, шостий романи охоплюють молодість, ранню зрілість, нарешті зрілість з усіма радощами та негараздами соціалізації у суспільство, мимовільних захоплень та справжнього почуття кохання. Всі вказані вікові категорії є природними для людини, тобто нативними, та подовженими у часі, обумовленими кількістю прожитих років [7–10].

Сьомий роман також відповідає нативному часу, тому що описує старість, цілісного згадання людини у віковому часі у зв'язку з кількістю прожитих років (хронос відповідає за кількість і подовженість) та хворобу організму людини, що є сьомою, останньою ланкою семичасткової вікової структури людського життя. Проте сьомий роман набуває ще одну категорію часу, яка не охоплює увесь організм, а скоріше усвідомлюється. Свідомість людини інтенційно спрямована на осмислення вічності – це еон, який виступає відновленим часом для свідомості людини, точніше для її трансцендентальних шарів. Хронос провів цілісний людський організм з її ментальністю, свідомість по колах нативного часу відповідно до лінійності, до кількості прожитих секунд, хвилин, часів, днів, тижнів, років до кінцевої зупинки відповідно до нативного часу. А. Бергсон уводить понття «*durée*» [1; 3], що означає «тривалість», текучість потоку, яким позначає безперервність часового потоку разом з потоком внутрішньої свідомості людини. Ми намагаємося вказану якість «тривалості» розповсюдити на хронологічний час, на безперервність нативного людського часу та, звісно, на безперервність потоку свідомості, який супроводжує життя людини у всіх вказаних трьох складових: природність, хронос, діяльність свідомості.

На сьомому колі час виступає одночасно і як нативний, і як надлюдський, вічний і, виходячи з назви роману, людська свідомість прагнула набути саме цієї трансцендентальної категорії часу – вічності, еону.

Спираючись на іронію доби постпостмодерну – доби філософського іронічного світосприйняття та ігрових форм постмодернізму, коли припустимо жартувати над традиціями, сталими поняттями, звичайними, звиклими речами [5], ми мали би створити нове поняття, на кшталт тимчасової матрьошки. Навряд чи ми можемо користуватися терміном тимчасової матрьошки, тому що, по-перше, тимчасовість несе значення короткочасності, швидкоплинності. Славнозвісна лялька матрьошка складається з семи ляльок, які позначають вікові зміни людини протягом життя, а не з трьох (минуле, теперішнє, майбутнє), і тому не може позначати трьохскладовий час; також лялька матрьошка символізує родину та іноді має всередині різностатевих ляльок, і хлопців, і дівчат. Отже, ми не можемо користуватися поняттям зі спотвореним значенням.

Ми пропонуємо власну альтернативну іронічну постмодерну модель людського часового виміру, виходячи з імені конкретного персонажу романів М. Пруста та сімкової вікової структури людського часу життя, який він символізує. Ми можемо назвати відкриту у образі персонажа Марселя семичасткову вікову структуру, аналогічною до традиційної, але іронічною, постмодерною, лялькою «віковий маркелка». Хоча би тому, що традиційно матрьошка означає сім різних вікових категорій зростання людини (як герой Марсель у семи романах), або різновікову родину, або жінку у різних станах і різному віці як символ материнства.

За час як такий, час як категорію, навіть людську, вказана лялька не відповідає, лише за різні вікові стани однієї людини або декількох у межах однієї родини. Марсель (буквально Marcel, тобто у транслітерації Маркел) більше відповідає створенню ляльки «віковий маркел». Ім'я Маркел походить від імені давньоримського бога Марс, який буквально пишеться Marcus та може називатися у транслітерації не «Марс», а «Маркус, Марк». Пізніше вказане ім'я на латиниці починає писатися Marcellius та французькою мовою транскрибується як Marcel. Тому Марсель французькою мовою прекрасно транслітерується і як Маркел, з чого ми вибудовуємо постмодерністське жартівливе, іронічне поняття «вікового маркелки».

Отже, література модерну М. Пруста має поняттєву правду та логічно і змістовно відкрита для постпостмодернових жартів та експериментів. Таким чином, спираючись на сім романів М. Пруста, що втілюють сім вікових станів людини, описують проблеми свідомості та часу як цілісну семичасткову структуру, та користуючись іронією і жартівливістю філософії постмодерну, ми мали би запропонувати за аналогією до славнозвісної традиційної ляльки, нову ляльку, або власний термін «віковий маркелка» як поняття про людський нативний час [1–3; 5; 7–10].

Про що сумує герой романів «У пошуках втраченого часу» Марсель? Про який втрачений час він жалкує? Про той пройдешний час, який пройшов марно? Про марно втрачений час? Про які втрачені можливості саме у той неповторний (хронологічно та натино) час Марсель шкодує? Яку втрату часу він прагне віднайти, коли згадує пройдешне буття?

Чи цей сум та шкода героя про втрачений у іманентності буття з миті народження інший, трансцендентний час, час еону-вічності? Або герой відчував у іманентному повсякденному бутті миті трансцендентного часу і прагне відновити у пам'яті усі феномени буття, щоб винайти ті моменти трансцендентального часу, які він втратив-забув?

Сьома книга, остання, про старечий вік і хворобливий стан героя, передсмертна, називається «Віднайденим часом» та сповнена передчуттям вічності-часу. Відбувається поступовий відхід від повсякденного соціального буття всередину себе самого, справа споглядання пройдешнього, усвідомлення себе під час проходження різних часових хронологічних ланок життя, розбудова пам'яті духу та розуму у минулому – це по-справжньому час-хронос, який герой проживав. Виникає питання, який саме час знаходить герой – вічність? Він повертається до трансцендентального вертикального часу? Або назва свідчить про хронологічну завершеність та цілісність життя героя разом з усвідомленням себе у іманентному часу-хроносі? [7]. Всі поставлені

питання риторичні, тому що кожне з них містить частку відповіді. Всі відповіді правдиві, всі частки складаються у сенсову цілісність.

Наступним ракурсом аналітичного погляду на людський час є історично-суспільний, епохальний пройдешний час. Можна сказати, що герой романів М. Пруста відшукує час як умови (пройдешні соціальні, родинні, культурні, освітні), середовище існування, у якому безсмертна душа героя втілилась, коли людина починає свій хронологічний час та шлях існування від народження до смерті. Саме такі умови, що споріднені з душею, відшукує герой у якості втраченого часу, відновлює суспільні стосунки – час у значенні умов існування – у власній пам'яті, наново проживаючи їх подумки та за допомогою Логосу-часу, який відноситься до виміру шару оповідача-автора та автобіографа [7–11].

Пройдешний час як умови, середовище існування для героя Марселя має особливе значення, яке ми можемо осмислювати через артикуляцію певної міфологеми. Для героя Марселя втрачений час уявляється часом міфологічного правителя-бога Хроноса (Кроноса), на добу правління якого припало омріяне «золоте століття» людства. Марсель сумує за особистим втраченим «золотим століттям», який хронологічно припадав на часи-умови існування у суспільстві справжніх аристократів зі стародавнім шляхетним корінням, які втілюють історичне «золоте століття» родовитої знаті – це Сванни, Германті та інші [7–11].

Історичне «золоте століття» та власне, особисте «золоте століття» разом з історичним та суспільним хроносом є прикметою лінійного розгортання хронологічного часу, поєднаного з нативним у особі героя Марселя, який дорослішає та соціалізується. Стосунки у аристократичному світі, його власне омріяне «золоте століття» героя Марселя з послідовно розгорнутим хронологічним часом відноситься до космічного вічного часу (еону) міфічного «золотого століття» Хроноса (Кроноса) як мікрокосм до макрокосму. Відбувається світова, міфологемна та часова рецепція в межах людського часового виміру.

Таким чином, усі лінійні хронологічні накопичення, нативний час, «золоте століття» у аспекті середовища, умов існування та передбачуваний «рай» (міфологічний «острів Блажених») є цариною Хроноса (Кроноса) та не виходить за межі суто людського часового виміру.

Наступна складова поняття про людський часовий вимір – це досвід. Людський час – це час, що пов'язаний з людським життєвим досвідом. Людський час не апіорний, на нашу думку, хоча І. Кант вважає, що час є апіорною категорією. Людський час не апіорний, а, навпаки, пов'язаний з досвідом – досвідом усвідомлення часу, досвідом цілісного людського життя, рефлексії, суспільно-історичного та особистісного досвіду в ньому, вікового досвіду людини та досвіду соціалізації, пережитих емоцій, почуттів. Це є людським часовим виміром, який пов'язаний з досвідом як таким та умовами життя, суспільно-історичним середовищем, які впливають або визначають людину, а також це досвід особистої рефлексії у хронології пережитого. Хронологічний час при цьому не означає однорідність, однаковість повторень, а означає послідовність змін, накопичення кількості у лінійному векторі руху життя людини [6; 11].

Набутий досвід і рефлексія конкретного героя, людини, не є чимось занадто суб'єктивним, навіть соліпсичним, а, скоріше, виступає як мікрокосм, через який ми можемо роздивитись та відрефлексувати більш масштабні, макроскопічні часові хронологічні структури лінійного вектору руху актуального та вічного часів у людському часовому вимірі. Важливі досвід та рефлексія саме конкретної людини, саме її суб'єктивні враження.

Таким чином, через суб'єктивну ситуацію героя, який обраний нами як модель актуального сьогодення, через суб'єктивне сприйняття пройдешнього часу конкретного героя або конкретної людини, та оціночну рефлексію пройдешнього часу як «втраченого», ми інтерпретуємо актуальну проблематику пройдешнього досвіду та рефлексії як проблему суто людського часового виміру.

«Втрачений час» героя Марселя – це згадування суб'єктом соціального та культурного середовища його тогочасного «я», згадування себе самого у культурних та соціальних умовах, що також відноситься до антропологічного часового маркеру ситуації з людським часовим виміром буття. Культурні та соціальні умови означають контекст існування людини,

і потребують контекстного герменевтичного методу дослідження. Тому семичасткова романна серія М. Пруста є епопеєю не просто зовнішніх подій, які також маркіруються як антропологічні, а таких культурно-соціальних подій, які залишилися відбитками у душі героя, що переводить дослідження на феноменологічний методологічний рівень [4; 11].

Першорядне значення має «епопея», яка відбувається у внутрішньому світі героя, що виводить його на рівень суб'єкта, свідомості якого складається з феноменально відбитих миттєвих вражень, почуттів, емоцій, інших рухів всередині душі – відчуттів та кольорових, звукових, смакових переживань, пахощів, які усі створюють асоціативний потік, пробуджують пройдешні враження у пам'яті і знову відтворюються посередництвом візуальних картин минулого, письмових знаків. Уся внутрішня «епопея», яка відбувається у свідомості суб'єкта переживань, дивними засобами строго відповідає віковим ланкам. Певний вік має певний розвиток свідомості та ментального сприйняття, що відповідає нативному часу розвитку героя, і при згадуванні себе у минулому нативність зберігається, що може після описування пройдешнього мати вже оцінку більш дорослої і зрілої людини з іншою ментальністю, але пам'ять про тогочасні реакції та думки слухняно відроджує певну вікову нативність у всій її цілісності [1–4].

Таким чином, внутрішній потік свідомості майже фотографічно відроджує не тільки візуальні культурні умови існування у минулому, але й так само цілісно відроджує певний нативний вік героя у повному збігу з тогочасною ментальністю, свідомістю, феноменами різнобічних переживань, що артикулюється у людському часовому вимірі.

Висновок. Ми зробили з нашого дослідження наступні висновки, які логічно і поступово виходять один з одного: 1) спочатку ми проінтерпретували поняття нативного, тобто природного, що органічно властиво людині та пов'язано з часом – це вікові зміни разом з відповідними ментальними змінами у сприйнятті себе самого та оточуючого світу; 2) далі ми вивели нативність на рівень побудови семи вікових станів як цілісної вікової структури людини та узагальнили її як антропологічно дану людині, як суто людський нативний час; 3) людський час не є виключно категорією свідомості, тому що охоплює людину у її цілісності (цілісну біологічно та ментально, духовно) та є природним, віковим, нативним часом, який у свою чергу підпорядковується хроносу, хронологічному часу (хронос і нативний час мають однакові характеристики кількості, подовженості та поступовості); 4) цілісність людини у нативному часовому аспекті доповнюється поняттям контексту, (контекстність пов'язано з герменевтичним, інтерпретативним методом дослідження), тобто часу як культурно-соціальних умов, середовища перебування людини, в результаті ми підвищили значущість умов, середовища як складової людського часу; 5) ми з'ясували, що поняття досвіду безпосередньо відноситься до поняття людського нативного часу, навіть у деякому сенсі формує його та постає апостеріорною складовою, чим в межах нашого дослідження змінює метафізичне кантівське твердження про апіорність структури часу; ми відштовхнулись від кантівської концепції апіорного часу та завдяки змодельованій у тексті романів структурі подій та переживань, увели поняття людського досвіду до складу людського часу, що зробило нашу концепцію людського часу апостеріорною; 6) ми приходимо до ідеї, що власне природним суто людським часом, який даний цілісно, цілісної людині, є віковий нативний час, який виступає загальнолюдським часовим виміром, здатний формувати антропологічну часову парадигму; 7) у якості підтвердження вказаної ідеї ми звертаємося до героя Марселя семи романів М. Пруста як вікової моделі хронологічного, нативного часу, який охоплює сім вікових змін людини у часовому соціально-антропологічному вимірі життя героя з передчуттям часу еону, вічності як трансцендентального часу буття під час сьомого, старечого вікового стану; 8) нативний, віковий, хронологічний, контекстний, умовний, апостеріорний, досвідний, цілісний людський часовий вимір – це характеристики людського часу; 9) нам здається, що ми подолали проблему визначення суто людського часу серед різних часових форм (еон-вічність, хронос, нативність, вікові зміни, мить, минуле, теперішнє, майбутнє), у яку не було додано усі антропологічні складові, і тому вона залишалась невичерпною та актуальною.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Bergson H. Essais sur les données immédiates de la conscience. Paris : PUF, 2013. 340 p.
2. Bergson H. L'évolution créatrice. Paris : PUF, 2013. 696 p.
3. Bergson H. Time and Free Will: An Essay on the immediate Data of Consciousness. Milton Park : Taylor@Francis, 2014. 280 p.
4. Гусерль Е. Картезіанські медитації. Київ : Темпора, 2021. 304 с.
5. Деріда Ж. Письмо та відмінність. Київ : Основи, 2004. 602 с.
6. Кант І. Критика чистого розуму. Київ : Юніверс, 2000. 504 с.
7. Пруст М. У пошуках втраченого часу. Віднайдений час. Харків : Фоліо, 2013. 336 с.
8. Пруст М. У пошуках втраченого часу. На Сванновій стороні. Харків : Фоліо, 2024. 512 с.
9. Пруст М. У пошуках втраченого часу. У затінку дівчат у цвіті. Харків : Фоліо, 2024. 624 с.
10. Пруст М. У пошуках втраченого часу. Про Германтів здалеку і зблизька. Харків : Фоліо, 2024. 702 с.
11. Чуйкова О. Діахронія ретенційної свідомості та наратив «тексту про минуле» П. Рікера та М. Пруста «У пошуках втраченого часу». *Modern science: prospects, innovations and technologies: Scientific monograph*. Part 2. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2024. 444 p. P. 105–143. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-473-3-21>

REFERENCES

1. Bergson H. (2013) Essais sur les données immédiates de la conscience [An Essay on the immediate Data of Consciousness]. Paris : PUF, 340 p. [in French].
2. Bergson H. (2013) L'évolution créatrice [Creative Evolution]. Paris : PUF, 696 p. [in French].
3. Bergson H. (2014) Time and Free Will: An Essay on the immediate Data of Consciousness. Milton Park : Taylor@Francis, 280 p. [in English].
4. Gusserl E. (2021) Kartezianski meditacii [Cartesian reflections]. Kijiv : Tempora, 304 s. [in Ukrainian].
5. Derrida J. (2004) Pis'mo ta vidminnist' [Writing and distinction]. Kijiv : Osnovi, 602 s. [in Ukrainian].
6. Kant I. (2000) Kritika chistogo rozumu [Criticism of pure reason] Kijiv : Univers, 504 s. [in Ukrainian].
7. Prust M. (2013) U poshukah vtrachenogo chasu. Vidnaydeniy chas [In search of lost time. Found time]. Kharkiv : Folio, 336 s. [in Ukrainian].
8. Prust M. (2024) U poshukah vtrachenogo chasu. Na Svannoviy storoni [In search of lost time. On Swann's side]. Kharkiv : Folio, 512 s. [in Ukrainian].
9. Prust M. (2024) U poshukah vtrachenogo chasu. U zatinku divchat u cviti [In search of lost time. In the shade on girls in bloom]. Kharkiv : Folio, 624 s. [in Ukrainian].
10. Prust M. (2024) U poshukah vtrachenogo chasu. Pro Germant'iv zdaleku i zbliz'ka [In search of lost time. About Guermant from far and near]. Kharkiv : Folio, 702 s. [in Ukrainian].
11. Chuikova O. (2024) Diahronija retensciynoji svidomosti ta narativ «textu pro minule» P. Rikera ta M. Prusta «V poshukah vtrachenogo chasu» [Diachrony of retentive consciousness and the narrative of the «text about the past» by P. Ricker and M. Proust's «In search of lost time»]. *Modern science: prospects, innovations and technologies: Scientific monograph*. Part 2. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 444 s. S. 105–143. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-473-3-21> [in Latvian].

Chuikova Olena Volodymyrivna

Candidate of Philosophy sciences, associate professor PhD,
 associate professor PhD of higher education institution
 Odesa National Medical University
 2, Valikhovsky lane, 65000, Odesa, Ukraine
 orcid.org/0009-0002-5796-1112

NATIVE, CHRONOLOGICAL, A POSTERIORICAL COMPONENTS OF HUMAN TIME DIMENSION ON THE EXAMPLE OF THE WORKS OF M. PROUST

Relevance of the problem. The problem of defining purely human time among various time forms remains relevant, because the anthropological components have been considered partially. Human time is also interpreted as condition, environment, as the cultural, social and historical context of life, the experience of a particular person. In the above aspect, a reception arises between the modern era

of M. Proust's time and the contemporary post-postmodern cultural and social crisis, which makes our topic relevant in the historical and social temporal context of human life.

The purpose of article is to explore the complexity of anthropological time and invent a purely human temporal dimension, which we see in chronological, native, natural for humans, age-related time, for which we consider the most successful model to be the hero Marcel of M. Proust's seven novels, which reproduce the seven age-related states of man and are composed into a holistic temporal human structure.

Methods of research: hermeneutic, interpretation, phenomenological, onomastic, allusion, irony, provocation, deconstruction of postmodernism.

Results of research. We consider the hero Marcel from M. Proust's novels "In Search of Lost Time" as a model for analyzing the problem of human time. The above model clearly shows the significance of introducing purely human components of meaning related to the interpretation of time. The nativity of time, chronology, and seven age states created an ironic concept of age of Markelka, using the onomastic method. The basis is the chronological concept of time as linear, quantitative, sequential time, which correlates with native time in the specified properties. It is important to introduce and increase the significance of the concept of conditions, the cultural and social environment of a person, that is, the context that requires a hermeneutic research method. We then contradict Kant's a priori concept of human experience to shape human time, making human time, an a posteriori concept.

Conclusions. 1. Native time is interpreted and recognized as the natural age-related states of a person using the example of the hero Marcel in M/Proust's work as a chronological, natural, age-related model. 2. The importance of the concepts of conditions and environment as a component of human time has been increased. 3. They introduced an a posteriori component into the concept of human time, that is, human experience, which acts as an antithesis to Kant's a priori concept of time. 4. Human time is characterized as chronological, native, age-related, experiential, a posteriori, culturally and socially conditioned, contextual, and holistic.

Key words: native time, age of Markelka, human time, chronological, experience, a posteriori time.

Дата надходження статті: 31.07.2025

Дата прийняття статті: 04.09.2025

Опубліковано: 21.10.2025